

Капак М. М.¹, Кельба С. С.², Березовський Ю. Л.³, Яценко О. Ф.⁴, Гуртовенко А. В.⁵

¹ доцент

кафедри архітектури та дизайну

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

mykola.kapak@nung.edu.ua

orcid.org/0009-0002-0138-8126

² кандидат архітектури

кафедри архітектури та дизайну

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

serhii.kelba@nung.edu.ua

orcid.org/0009-0006-0844-8653

³ викладач

кафедри архітектури та дизайну

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

yurii.berezovskyi@nung.edu.ua

orcid.org/0009-0004-5139-4676

⁴ кандидат архітектури, доцент, завідувач

кафедри архітектури та дизайну

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

oleksii.iashchenko@nung.edu.ua

orcid.org/0000-0001-6181-6597

⁵ Доцент

andrii.hurtovenko.23@gmail.com

orcid.org/0009-0000-7645-260X

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗАСАД У СУЧАСНУ АРХІТЕКТУРНО-ПРОЄКТНУ ПРАКТИКУ: РЕКОНСТРУКЦІЯ, РЕСТАВРАЦІЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ З УРАХУВАННЯМ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМОУТВОРЕННЯ ПОВЕРХОНЬ ОБ'ЄКТІВ АРХІТЕКТУРИ

© Капак М. М., Кельба С. С., Березовський Ю. Л., Яценко О. Ф., Гуртовенко А. В., 2025

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2025.33.174-182>

Анотація: в статті здійснено комплексний аналіз і систематизацію ключових проблем та бар'єрів, які виникають у процесі інтеграції чинних законодавчих засад у сучасну архітектурно-проектну практику, що стосується реконструкції, реставрації та збереження об'єктів культурної спадщини. Наголошено на актуальності теми в умовах сучасних трансформацій міського середовища, активізації процесів оновлення історичних комплексів та необхідності їх гармонійного включення в урбаністичний простір. У дослідженні виділено п'ять основних груп проблем, які суттєво ускладнюють реалізацію повноцінної проектно-діяльності на об'єктах культурної спадщини. До них віднесено: нормативно-правові — що охоплюють прогалини у законодавстві, застарілі регламенти, відсутність гнучких інструментів адаптації пам'яток до сучасних потреб; організаційні — пов'язані з неузгодженістю між структурами охорони спадщини, відсутністю єдиних реєстрів, затягнутими процедурами погодження; проектно-технологічні — що стосуються нестачі фахівців, недосконалості

сучасних підходів до обстеження й моделювання історичних конструкцій, низького рівня цифровізації об'єктів; етично-культурні — пов'язані з втратою автентичності, нехтуванням історичними контекстами, недотриманням принципів збереження; та комунікаційно-суспільні — що виявляються у низькому рівні обізнаності громадян, недостатньому залученні місцевих спільнот до процесу прийняття рішень, конфліктах інтересів між інвесторами та охоронними органами.

Окрему увагу приділено розкриттю шляхів подолання зазначених бар'єрів, зокрема через вдосконалення комунікації між архітекторами, органами державної влади, місцевими громадами, інституціями охорони спадщини та експертним середовищем. Розглянуто практики європейських країн щодо регулювання реставраційних і проектних робіт у контексті забезпечення сталого збереження культурної спадщини, що можуть бути адаптовані до українських умов. Наголошено на необхідності гармонізації національного законодавства з міжнародними документами, такими як Гаазька та Гранада конвенції, та створенні ефективного механізму реалізації правових норм на практиці. Запропоновані рекомендації спрямовані на формування сучасного інституційного середовища для якісного архітектурного проектування, яке б поєднувало охоронні, містобудівні та культурні пріоритети в процесі трансформації історичного середовища.

Ключові слова: культурна спадщина; законодавство; реконструкція; реставрація; охорона пам'яток; архітектурне проектування; спадщина Європи.

Постановка проблеми. Зростання цінності культурної спадщини у суспільстві XXI століття визначає необхідність більш глибокої інтеграції охоронного законодавства у сферу архітектурно-проектної практики. Сучасна практика показує, що архітектори часто зіштовхуються з суперечностями між творчим підходом, сучасними потребами міст та суворими нормами охорони історичного середовища. Це ускладнює реалізацію проектів реконструкції, реставрації та пристосування пам'яток архітектури до сучасного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою для даного дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: О.В. Коваленко [1], який детально аналізує правові засади охорони культурної спадщини в Україні, акцентуючи на важливості вдосконалення законодавства та його адаптації до європейських стандартів; І.В. Дроздов [2], який досліджує концепції збереження архітектурної спадщини, зокрема сучасні виклики реставраційних процесів; О.В. Білоконь [3], що пропонує інтеграцію принципів сталого розвитку в реконструкцію історичних середовищ, враховуючи екологічні та культурні аспекти.

Крім того, важливим джерелом є роботи І.А. Білика та Л.М. Кучеренка [4], які формують стандарти та принципи роботи з культурною спадщиною в Україні, а також звіт Європейської Комісії "Cultural Heritage in Action" [5], який висвітлює кращі практики збереження культурної спадщини в Європі. Дані дослідження підкреслюють, що питання охорони культурної спадщини є широко дослідженим, проте потребує постійного оновлення методологічної та правової бази для забезпечення ефективності реставраційних та збережувальних процесів.

Мета статті. Метою публікації є визначення основних груп проблем інтеграції законодавчих норм у практику архітектурного проектування при роботі з об'єктами культурної спадщини, а також формулювання рекомендацій щодо їх подолання шляхом удосконалення нормативної, організаційної та професійної бази.

Основна частина

Нормативно-правові проблеми. Однією з ключових перешкод для ефективної реалізації архітектурно-проектних рішень у сфері реконструкції, реставрації та збереження об'єктів культурної спадщини в Україні є фрагментарність, суперечливість і застарілість нормативно-правової бази. Законодавча система, що регулює охорону культурної спадщини, сформована з великої кількості окремих законів, підзаконних актів, інструкцій, державних будівельних норм (ДБН), наказів міністерств та методичних рекомендацій, що часто не узгоджені між собою. Це створює правову невизначеність для архітекторів, реставраторів і забудовників, які змушені витратити значні ресурси на юридичні узгодження проектних рішень.

Серед ключових законодавчих актів у цій сфері — Закон України «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», «Про регулювання містобудівної діяльності», Цивільний та Земельний кодекси України, численні постанови Кабінету Міністрів України (зокрема, щодо порядку надання статусу пам'ятки, охоронних договорів, реєстрів тощо). Проте навіть основоположні положення цих документів не завжди відповідають один одному або потребують тлумачення. Наприклад, відсутні єдині положення щодо категорій втручання в об'єкти культурної спадщини — поняття «реставрація», «реконструкція», «ремонт», «адаптація», «консервація» часто застосовуються без чіткого правового або технічного розмежування, що відкриває простір для довільного або маніпулятивного тлумачення в проєктній документації.

Ще одним ускладненням є неузгодженість між національним законодавством та європейськими стандартами й конвенціями. Україна є учасником низки міжнародних угод, зокрема Гаазької конвенції (1954), Конвенції про охорону архітектурної спадщини Європи (Гранада, 1985), Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини (Валетта, 1992), проте імплементація їхніх положень у національну правову систему відбувається повільно, непослідовно або декларативно. Це призводить до ситуацій, коли проєктна практика в Україні не лише не відповідає європейським принципам сталого збереження спадщини, а й суперечить міжнародним зобов'язанням держави.

Особливої уваги потребує питання актуальності ДБН та технічних регламентів. Більшість із них створювались у 1990–2000-х роках і базуються на пострадянській парадигмі проєктування, яка не враховує сучасні реставраційні технології, екологічні аспекти, енергозбереження, нові матеріали та цифрові підходи до роботи з історичними об'єктами (наприклад, BIM-моделювання). Крім того, відсутній єдиний електронний реєстр пам'яток, що ускладнює ідентифікацію об'єкта, перевірку його правового статусу, а також отримання погоджень. Значна частина міст України взагалі не має затверджених історико-архітектурних опорних планів (ІАОП), які є основою для прийняття рішень щодо реконструкції чи зміни функціонального призначення об'єктів історичного середовища.

Процедура погодження проєктної документації з органами охорони культурної спадщини також є складною, непрозорою і неуніфікованою. Відсутність чітко регламентованих строків, єдиного алгоритму взаємодії з Міністерством культури, обласними департаментами чи управліннями спричиняє затягування строків погодження та сприяє виникненню корупційних ризиків.

Таким чином, інтеграція законодавства у сферу архітектурно-проєктної практики потребує:

Кодифікації нормативно-правових актів, зведення чинних документів у логічну та взаємопов'язану структуру, де буде чітко визначено повноваження сторін, типи втручань, вимоги до документації.

Уніфікації термінології з урахуванням міжнародних стандартів — особливо щодо понять реставрації, реконструкції, адаптації та ревіталізації.

Оновлення будівельних норм та технічних регламентів відповідно до сучасних технологій, екологічних стандартів та міжнародного досвіду.

Імплементації положень міжнародних конвенцій в національне законодавство не лише декларативно, а через конкретні підзаконні акти, методики та практичні рекомендації.

Створення відкритих електронних баз даних пам'яток, охоронних зон та пов'язаних регламентів з автоматизованим доступом до юридичної, історичної та технічної інформації.

Спрощення процедур погодження та впровадження електронного документообігу між архітекторами та органами охорони культурної спадщини.

Реформування нормативно-правового середовища має стати не лише інструментом збереження культурних цінностей, а й стимулом для розвитку відповідальної, інноваційної й глибоко обґрунтованої архітектурної практики в Україні, що відповідатиме стандартам європейської правової та культурної інтеграції.

Організаційні проблеми. Одним із найбільш стійких і системних бар'єрів у процесі інтеграції законодавчих засад у сучасну архітектурно-проєктну практику є організаційна неузгодженість між суб'єктами управління у сфері охорони культурної спадщини. В Україні діє багаторівнева система управління пам'яткоохоронною діяльністю, до якої входять Міністерство культури України, обласні

державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, а також інші структури, які мають повноваження в галузі містобудування, архітектури, землекористування та історико-культурного аналізу. Проте реальна взаємодія між цими рівнями часто є хаотичною, дублюючою або конфліктною, що породжує низку організаційних труднощів для фахівців, залучених до розробки проєктів збереження спадщини.

Процедура погодження проєктної документації, зокрема на проведення робіт з реставрації, реконструкції чи пристосування пам'яток, передбачає проходження великої кількості погоджувальних інстанцій. В умовах відсутності чітких регламентів, строків розгляду документів та електронної системи моніторингу, цей процес перетворюється на складну та непрозору бюрократичну процедуру. Архітектори, проєктувальники та замовники часто не мають доступу до актуальної інформації щодо статусу об'єкта, зон охорони, обмежень і дозволів, що ускладнює прийняття проєктних рішень та затримує реалізацію проєктів на роки.

Ще одним критичним аспектом є недостатнє залучення до ухвалення рішень висококваліфікованих фахівців — зокрема архітекторів-реставраторів, істориків архітектури, мистецтвознавців, археологів, юристів у сфері культурної спадщини. У багатьох випадках проєкти готуються без глибокого міждисциплінарного аналізу об'єкта, що призводить до технократичного або надто утилітарного підходу, який не враховує культурну цінність, автентичність чи контекст пам'ятки. Органи охорони спадщини, своєю чергою, часто не мають належної кадрової підтримки, що обмежує їхню здатність оперативно та професійно оцінювати подані документи.

Крім того, в Україні досі не створено ефективної системи моніторингу стану об'єктів культурної спадщини на місцях. Місцеві органи самоврядування часто не мають достатніх ресурсів, фахівців чи повноважень для належного контролю та обліку таких об'єктів. У результаті, навіть наявні охоронні договори або акти на об'єкти культурної спадщини залишаються формальністю, а реальний стан об'єкта може погіршуватися роками без відповідного реагування.

Для подолання зазначених організаційних проблем доцільним є:

Децентралізація повноважень у сфері охорони культурної спадщини з одночасним чітким нормативним розмежуванням функцій між центральними, регіональними та місцевими органами влади. Це дозволить скоротити ланцюжок погоджень, підвищити оперативність і підзвітність рішень.

Створення єдиної електронної платформи, яка міститиме відкриті бази даних про об'єкти спадщини, охоронні зони, статуси пам'яток, документи погодження, архівні матеріали тощо. Така система має бути доступною для архітекторів, органів влади, науковців та громадськості.

Впровадження механізмів міждисциплінарної співпраці при формуванні проєктних завдань, оцінці об'єктів, розробці концепцій збереження. Необхідно законодавчо закріпити участь профільних експертів у складі погоджувальних комісій.

Запровадження інституційної підтримки на місцевому рівні — створення в містах і громадах спеціалізованих відділів або комунальних підприємств з охорони спадщини, які б координували процеси документації, моніторингу та залучення інвесторів.

Регулярне підвищення кваліфікації працівників органів охорони спадщини та архітекторів, які працюють із об'єктами історико-культурної цінності. Важливо забезпечити постійний обмін досвідом з міжнародними колегами через стажування, семінари та конференції.

Таким чином, вирішення організаційних проблем у сфері охорони культурної спадщини неможливе без системної трансформації управлінської моделі — від вертикальної, закритої та централізованої до гнучкої, відкритої, прозорої та фахово орієнтованої. Саме така модель здатна забезпечити ефективну реалізацію архітектурно-проєктних рішень на основі законодавчих засад з дотриманням принципів збереження та сталого розвитку культурного середовища.

Проєктно-технологічні проблеми. Одним із найсуттєвіших викликів у реалізації проєктів з реконструкції, реставрації та збереження об'єктів культурної спадщини є технологічна невідповідність між вимогами чинних нормативних документів і сучасними інженерно-будівельними можливостями. На сьогодні значна частина державних будівельних норм та методичних рекомендацій не враховує потенціал новітніх матеріалів, цифрових технологій і сучасних підходів до моделювання об'єктів у

контексті історичного середовища. Це ускладнює проектування, створює додаткові бар'єри для впровадження інновацій та змушує фахівців діяти в умовах правової невизначеності або шукати компроміси, які не завжди є оптимальними з точки зору збереження автентичності пам'ятки.

Зокрема, у реставраційній практиці часто виникають труднощі при використанні нових будівельних матеріалів, які є більш довговічними, енергоефективними та стійкими до зовнішніх впливів, проте формально не передбачені чинними регламентами. Відсутність належної сертифікації таких матеріалів у контексті пам'яткоохоронної справи перешкоджає їх застосуванню, навіть у випадках, коли вони могли б забезпечити кращу консервацію або адаптацію об'єкта до сучасних умов експлуатації (наприклад, з урахуванням вимог інклюзивності, пожежної безпеки або енергоефективності).

Ще однією критичною проблемою є застарілість методів обстеження та фіксації об'єктів. Багато об'єктів культурної спадщини досі не мають актуалізованих технічних паспортів, які б фіксували реальний фізичний стан конструкцій, інженерних систем або елементів декору. Унаслідок цього архітектори змушені працювати з неповною або неточною інформацією, що підвищує ризики помилок у проєктній документації або невідповідностей під час виконання реставраційних робіт. Водночас в Україні досі не розроблено уніфікованої методики 3D-сканування, фотограмметричної фіксації чи геоінформаційного моделювання для об'єктів спадщини, що стримує цифрову трансформацію цієї сфери.

Окремо слід відзначити слабку інтеграцію технології BIM (Building Information Modeling) у сферу охорони культурної спадщини. Хоча BIM вже давно використовується в комерційному та інфраструктурному будівництві, його потенціал у реставрації залишається майже не реалізованим. Упровадження BIM у реставраційні проєкти дозволило б створювати точні цифрові моделі об'єктів, акумулювати історичну, конструктивну та технічну інформацію в єдиному форматі, спростити комунікацію між фахівцями різних профілів та оптимізувати управління життєвим циклом пам'ятки.

Ще один важливий аспект — недостатній розвиток нормативно затверджених технологій адаптації історичних об'єктів до сучасного функціонування. Переосмислення функціонального призначення, інтеграція нових комунікацій, створення комфортних умов для користувачів без шкоди для історичної структури вимагають чітко прописаних регламентів, методик та сценаріїв. Проте на сьогодні архітектори змушені покладатися переважно на індивідуальний досвід і обмежене коло національних чи зарубіжних прецедентів, що ускладнює масштабування та реплікацію ефективних рішень.

Для подолання зазначених проєктно-технологічних проблем доцільним є:

Оновлення методичних рекомендацій та технічних регламентів з урахуванням сучасних матеріалів, технологій і підходів до збереження історичної забудови.

Створення стандартів цифрової фіксації пам'яток, включно з використанням 3D-сканування, фотограмметрії та створення облікових цифрових моделей, які можуть бути основою для подальшої реставрації або реконструкції.

Інституційне впровадження BIM-технологій у проєктну практику з реставрації пам'яток, включно з розробкою пілотних проєктів та навчальних курсів для архітекторів і інженерів.

Розробка типових рішень та сценаріїв адаптації пам'яток до сучасного використання (наприклад, зміна функції з житлової на громадську або туристичну), які були б узгоджені з пам'яткоохоронним законодавством і допускали варіативність.

Інтеграція міжнародного досвіду в галузі реставраційних технологій через переклад і адаптацію актуальних європейських методик, довідників та інструкцій (наприклад, ICOMOS Guidelines, Venice Charter, EHB Manual).

Таким чином, вирішення проєктно-технологічних проблем у сфері збереження культурної спадщини потребує системного оновлення нормативної, технічної та цифрової інфраструктури, що дозволить поєднати вимоги до автентичності пам'яток з вимогами безпеки, комфорту, довговічності та сталого розвитку.

Етично-культурні проблеми. У процесі збереження об'єктів культурної спадщини дедалі частіше проявляється напруження між двома світоглядними та практичними полюсами: з одного боку — необхідністю дбайливого ставлення до історичної автентичності, з іншого — прагненням комерціалізувати ці об'єкти як туристичні атракції або інвестиційні активи. Такий конфлікт формує етично-культурну напругу, яка не завжди врегульовується правовими інструментами й потребує глибшого філософського, гуманітарного та суспільного переосмислення ролі спадщини в житті сучасної людини.

Поширеною є ситуація, коли об'єкти історико-архітектурної цінності перетворюються на комерційні заклади — готелі, ресторани, офісні простори — без урахування їхньої культурної символіки, автентичного образу чи контексту. У таких випадках архітектурне рішення часто підпорядковується економічній доцільності, а не принципам збереження. Реконструкція виконується не з повагою до історичної сутності об'єкта, а з орієнтацією на сучасні візуальні тренди або потреби ринку. Як наслідок — втрата естетичної цілісності, спотворення архітектурного нарративу й деградація середовищної пам'яті.

Ці проблеми мають глибші корені — не лише в недостатній правовій відповідальності за псевдореставрацію чи недбале втручання, а й у відсутності усвідомлення серед частини фахівців і замовників цінності спадщини як носія національної ідентичності, духовної спадкоємності та культурної пам'яті. В архітектурному середовищі досі трапляється технократичне або формалістичне ставлення до історичних об'єктів, що позбавлене гуманітарної глибини. Водночас суспільство часто сприймає спадщину як фонову декорацію, а не як основу культурного простору, який має бути збережений, осмислений і гідно інтегрований у сучасне життя.

Позитивні зміни можливі лише за умови комплексної гуманізації архітектурно-проектної практики. Одним із ключових шляхів є інтеграція гуманітарних дисциплін — історії культури, етики, філософії, культурології — у професійну підготовку архітекторів. Це дозволить формувати не лише технічно підкованих фахівців, а й осіб з глибоким розумінням сенсів і вартостей, які несуть історичні об'єкти.

Важливо також розробити та впровадити етичний кодекс у сфері проектування пам'яток архітектури. Такий документ має окреслювати принципи професійної відповідальності, поваги до автентичності, недопущення комерційного тиску на рішення, а також норми взаємодії з громадськістю та органами охорони культурної спадщини. Етичний кодекс може стати орієнтиром у випадках, коли правові норми залишають простір для інтерпретації, а також слугувати критерієм для професійної етики в конфліктних ситуаціях.

Окрему роль відіграє просвітницька діяльність серед замовників, інвесторів та широкого суспільства. Через лекції, публічні дискусії, експозиційні проекти, медіакампанії необхідно формувати повагу до спадщини як до ресурсу не лише економічного, а й морального, національного й культурного. Збереження пам'яток має сприйматися не як перешкода розвитку, а як його умова — основа формування унікального образу середовища, який не можна скопіювати чи відтворити заново.

Таким чином, етично-культурні проблеми у сфері архітектурного проектування об'єктів спадщини вимагають не тільки правового регулювання, а й зміни фахового й суспільного світогляду. Інтеграція етичних норм, гуманітарного підходу та активної культурної освіти є запорукою того, що архітектурна спадщина буде збережена не лише фізично, а й духовно — як жива частина історії, ідентичності й майбутнього нації.

Комунікаційно-суспільні проблеми. Однією з найгостріших проблем у сфері збереження та реконструкції об'єктів культурної спадщини є недостатній рівень комунікації між усіма учасниками процесу: архітекторами, замовниками, органами охорони культурної спадщини, місцевими громадами та представниками громадянського суспільства. Відсутність чіткого, прозорого діалогу між цими сторонами часто призводить до соціальних конфліктів, публічних протестів, судових процесів, блокування проєктів, а в деяких випадках — до незворотних втрат історичного середовища через хаотичну реконструкцію або знищення об'єктів.

Однією з ключових причин такої ситуації є виключення громади з процесу ухвалення рішень, які безпосередньо впливають на її життєвий простір. Населення часто не інформується про плани реконструкції або перебудови історичних будівель до моменту, коли втручання вже стало dokonаним фактом. Це викликає відчуття несправедливості, відчуження та втрати контролю над простором, який є спільною культурною власністю. У відповідь активісти ініціюють петиції, флешмоби, акції протесту, однак у системі державного управління таким формам суспільної реакції бракує реального впливу.

Натомість архітектори й інвестори також стикаються з труднощами, спричиненими суперечностями між суспільними очікуваннями й реальними правовими рамками, фінансовими можливостями чи технічним станом об'єктів. Нерідко громадськість виступає за повне збереження об'єкта, не усвідомлюючи його аварійного стану або недоцільності певних функціональних рішень. У таких умовах без ефективної комунікації складно досягти балансу між охороною, розвитком і адаптацією об'єкта до сучасного використання.

Розв'язання комунікаційно-суспільних проблем можливе шляхом упровадження механізмів партисипативного (спільного) планування, які вже довели свою ефективність у країнах Європейського Союзу. Це передбачає обов'язкове залучення громадськості до процесу розробки концепцій реконструкції або реставрації через:

Громадські слухання та презентації проєктів на ранніх етапах, із можливістю обговорення варіантів і внесення зауважень;

Створення мультидисциплінарних робочих груп, у яких представлені як фахівці, так і громадські активісти, історики, урбаністи, мешканці району;

Використання інструментів цифрової участі (онлайн-опитування, платформи зворотного зв'язку, інтерактивні карти проблем і пропозицій);

Демонстрацію позитивних кейсів адаптивного використання культурної спадщини, які дозволяють поєднувати збереження автентичності з новими функціями та суспільною користю (наприклад, приклади перетворення старих промислових об'єктів на культурні центри, музеї або простори для стартапів).

Крім того, необхідно законодавчо закріпити обов'язковість громадського обговорення при реалізації проєктів, що стосуються об'єктів, включених до переліку пам'яток або розташованих у зонах охорони. Це має стати не формальною процедурою, а дієвим інструментом демократичного контролю та участі.

Лише за умов постійного діалогу, взаємної довіри та відкритості можливо досягти сталого консенсусу між усіма сторонами й створити такі проєктні рішення, які будуть не лише законними та функціональними, а й соціально прийнятними та культурно відповідальними.

Висновки. Сучасна архітектурно-проєктна практика, орієнтована на збереження об'єктів культурної спадщини, потребує глибокої інтеграції законодавчих засад, що забезпечують правову визначеність, етичну відповідальність та суспільну підтримку. Досвід свідчить, що формальне дотримання норм недостатнє без належної правової культури, фахової компетентності та міждисциплінарного підходу. Етично-культурні виклики, зумовлені спробами комерціалізації спадщини, вимагають усвідомлення архітектурної пам'ятки як носія історичної ідентичності, а не лише об'єкта інвестицій.

Не менш важливими є комунікаційно-суспільні аспекти: ефективна співпраця між архітекторами, органами влади, громадою й інвесторами має стати нормою в проєктному процесі. Впровадження принципів партисипативного планування, відкритих обговорень і просвітницької роботи дозволить знизити соціальну напругу та підвищити якість рішень.

Таким чином, інтеграція законодавчих, етичних і соціальних принципів у проєктну практику є не лише професійним викликом, а й необхідною умовою для формування сталого середовища, в якому історична спадщина не лише зберігається, а й набуває нового значення в сучасному контексті.

Список джерел

1. Коваленко О. В. Правові засади охорони культурної спадщини в Україні: стан та перспективи // Право України. – 2020. – № 3. – С. 55–60.
2. Дроздов І. В. Архітектурна спадщина: концепції збереження та сучасні виклики // Архітектурний вісник НАН України. – 2021. – № 2. – С. 30–38.
3. Білоконь О. В. Інтеграція принципів сталого розвитку в реконструкцію історичних середовищ // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2022. – № 61. – С. 119.
4. Білик І. А., Кучеренко Л. М. Стандарти та принципи роботи з культурною спадщиною в Україні. – Київ: ІКОМОС Україна, 2019.
5. European Commission. Cultural Heritage in Action. Good Practices Report. – Brussels: EC, 2021.
6. Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 № 1805-III // Відомості Верховної Ради України.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення обліку об'єктів культурної спадщини» № 1760 від 13.09.2001.
8. Міністерство культури України. Методичні рекомендації щодо проведення реставрації пам'яток архітектури. Наказ № 1000 від 11.12.2017.
9. Council of Europe. Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe (Granada, 1985).
10. Міненко С. Г. Етичні аспекти в проєктуванні реставраційних робіт // Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія: Архітектура. – 2020. – № 5. – С. 84–89.
11. International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). The Venice Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (1964).

Mykola Kapak¹, Serhii Kelba², Yurii Berezovskyi³, Oleksii Yashchenko⁴, Andrii Hurtovenko⁵

¹ Associate Professor, Department of Architecture and Design,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

² Associate Professor, Department of Architecture and Design,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

³ lecturer, Department of Architecture and Design,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

⁴ Associate Professor, Department of Architecture and Design,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

⁵ Associate Professor, Unemployed

INTEGRATION OF LEGISLATIVE FOUNDATIONS INTO MODERN ARCHITECTURAL DESIGN PRACTICE: RECONSTRUCTION, RESTORATION, AND PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE SITES CONSIDERING REGIONAL FEATURES OF SURFACE FORMATION OF ARCHITECTURAL OBJECTS

Abstract. The article provides a comprehensive analysis and systematization of the key challenges and barriers in integrating legislative principles into contemporary architectural and design practices related to the reconstruction, restoration, and preservation of cultural heritage sites. The relevance of this issue is emphasized in the context of current urban transformation processes, the intensification of efforts to revitalize historical complexes, and the necessity of their harmonious inclusion in the urban environment.

The study identifies five main groups of issues that significantly complicate the implementation of full-fledged design activities at heritage sites. These include:

Regulatory and legal issues – such as legislative gaps, outdated regulations, and the lack of flexible tools for adapting monuments to modern needs;

Organizational barriers – including uncoordinated actions between heritage protection institutions, the absence of unified registers, and protracted approval procedures;

Design and technological problems – related to the shortage of qualified specialists, the imperfection of modern approaches to surveying and modeling historical structures, and a low level of digitalization of heritage objects;

Ethical and cultural issues – involving the loss of authenticity, disregard for historical contexts, and violations of preservation principles;

Communicative and social problems – manifested in the low awareness of citizens, insufficient involvement of local communities in decision-making processes, and conflicts of interest between investors and heritage authorities.

Special attention is given to proposed solutions for overcoming these barriers, particularly by improving communication and interaction among architects, governmental institutions, local communities, heritage conservation bodies, and expert networks. The article also examines the practices of European countries in regulating restoration and design activities in the context of sustainable cultural heritage preservation, which could be adapted to the Ukrainian context. The importance of harmonizing national legislation with international documents, such as the Hague and Granada Conventions, is highlighted, alongside the need to establish an effective mechanism for implementing legal norms in practice. The proposed recommendations aim to shape a modern institutional environment for high-quality architectural design that integrates protective, urban, and cultural priorities in the process of historical environment transformation.

Keywords: cultural heritage; legislation; reconstruction; restoration; monument protection; architectural design; European heritage.